

Dick Mantel, *De Mijzenpolder: duizend jaar veen en water* (Hilversum: Verloren, 2005) 168 p. ISBN 9065508449

De Mijzenpolder is een circa 600 hectare groot veenweidegebied in Noord-Holland, dat de smalle, noordelijke uitloper vormt van een strook 'oud land' tussen de zeventiende-eeuwse droogmakerijen van de Beemster en de Schermer. Het kerngebied van dit oude, omstreeks de elfde eeuw ontgonnen land wordt gevormd door het Schermer-eiland, ook bekend onder de naam Eilandspolder. Daarin liggen de dorpen Schermerhorn, Groot-Schermer, Graft en De Rijk, maar die zijn alle van jonger datum. Mijzen wordt, tezamen met de oorspronkelijke nederzetting Schermer, genoemd in elfde- en twaalfde-eeuwse lijsten van kerken en kerkelijke bezittingen. Het moet dus een redelijk aanzienlijk dorp zijn geweest, waarvan de kerk zelfs enige tijd een bedevaartsplaats was. Door de vernatting van het milieu en de uitbreiding van de meren is Mijzen echter tot een marginale status teruggevallen. Een grenspositie heeft het overigens van den beginne af aan gehad. De tegenwoordige Mijzenpolder bestaat behalve uit een deel van het oude dorp (nu zonder kerk) uit twee andere rechtsgebieden, één onder Ursem en één onder Avenhorn. De sporen van die driedeling zijn in het waterstaatkundig beheer tot de polderfusie van 1973 zichtbaar gebleven.

Die duizendjarige traditie heeft de amateur-historicus Dick Mantel geïnspireerd tot het schrijven van een zo compleet mogelijke geschiedenis van het gebied. In de eerste vier hoofdstukken behandelt hij achtereenvolgens de ontginningsperiode, de mid-delen van bestaan, het bestuur en de kerk die tot kapel verviel en ten slotte geheel verdween. Daarna wordt het levensverhaal van de Mijzen vooral waterstaatkundig van aard, waarbij de strijd tegen de omringende 'grote broers' welhaast per definitie wordt afgewisseld door de hardnekkige interne verdeeldheid. Dat levert soms kostelijke verhalen op over de 'hoofdige boeren' waaraan de waterstaatsgeschiedenis zo rijk is, zoals Claes Heertje die zich kantte tegen de nieuwe uitwatering van de Beemster, waarvoor zijn huisje zou moeten wijken. Hij kreeg in 1616 nog zijn zin ook. De moeizame 'gemeenmaking' van de Mijzen, dat wil zeggen het onder één regime brengen van de drie samenstellende delen, levert fraaie taferelen op van trotse, negentiende-eeuwse dorpsnotabelen die van geen wijken wilden weten. Het laatste hoofdstuk gaat uitgebreid in op de actuele problematiek van het moderne waterbeheer en het behoud van de veenweiden als extensief gebruikt veeteeltgebied. Daarbij slaagt de schrijver, die het verhaal steeds in een ruime context plaatst, erin om de duizelingwekkende Europese regelgeving in kort bestek helder uiteen te zetten. Zijn onmiskenbare persoonlijke betrokkenheid loopt niet uit de hand. Het boek eindigt met een reeks bijlagen, waarin de verschillende historische gegevens nog eens op een rijtje worden gezet – wat met name voor de middeleeuwse bronnen erg prettig is.

Het boek is vlot geschreven, al komt het in de eerste hoofdstukken wat moeizaam op gang. Geologische en historisch-geografische gegevens zijn weliswaar consciëntieus verzameld, maar nu en dan is te merken dat de auteur hier in tegenstelling tot het tweede gedeelte niet echt boven de stof staat. Het is bijvoorbeeld weinig zinvol om in een lokaalhistorische studie, ook al speelt die zich af in het oude graafschap Holland, uitgebreid in te gaan op de vraag of er tussen graaf Dirk I en Dirk II nog een graaf Dirk 'I bis' heeft geregeerd. Die hypothese is onder mediëvisten zeer omstreden, net als die over de zogenaamde transgressiefasen (perioden van grote stormvloedactiviteit) of de hoogteligging van het veen vóór het begin van de Grote Ontginning. De historische lijn is door de sterk thematische aanpak soms wat verbrokkeld; er moet steeds worden

voortuitgelopen of teruggegrepen. Sommige gegevens worden niet uitgebuit, zoals het gebruik van naam 'Mijzerkoog' in dezelfde periode (midden veertiende eeuw), waarin een deel van het Schermereiland wordt herontgonnen en ook in de Mijzen nieuwe dijkjes worden aangelegd. 'Koog' is tussen 1200 en 1500 een in Noord-Holland gebruikelijke benaming van kleine polder, vooral in de zin van aandijking of herwonnen land. De naam komt in die betekenis trouwens in het gehele Friese taalgebied voor. Verder is het jammer dat er geen poging wordt gedaan om te verklaren, waarom het drielandpunt tussen een aantal ontginningsterritoria juist hier heeft gelegen. Dit had voor de vroege bewoningsgeschiedenis van dit deel van Noord-Holland interessante hypothesen kunnen opleveren.

In de beschrijving van de jongere periode zou een overzicht van de eigendomssituatie in de Mijzenpolder goede aanvullende informatie hebben opgeleverd. Ook enig inzicht in kosten en baten, bijvoorbeeld door de hoogte van de omslag of het molengeld te koppelen aan de kadastrale waardering, zou zinvol zijn geweest. Enkele statistiekjes of grafieken zouden in dit overigens zeer functioneel geïllustreerde boek dus niet hebben misstaan. De verantwoording van de bronnen is overigens uitgebreid en professioneel en hetzelfde geldt voor de wijze van uitgave van het boek. Men zou meer verdwenen kerkdorpen een dergelijk studie toewensen.

Frits David Zeiler

Rienk Vermij, *Kleine Geschiedenis van de Wetenschap* (Amsterdam: Nieuwezijds, 2006) 278 p. ISBN 9057122243

Er zijn niet zoveel inleidingen in de wetenschapsgeschiedenis en al helemaal niet die zowel toegankelijk als historisch adequaat zijn. Rienk Vermij's *Kleine Geschiedenis van de Wetenschap* is er een. Het is niet alleen een vlot geschreven schets van zo'n drie millennia natuurstudie, maar vooral een scherpzinnig portret van het wetenschappelijk bedrijf en zijn wereldbeschouwelijke betekenis. Het boek is in de eerste plaats gericht op een breed publiek en in die zin is het helemaal geslaagd. Het is echter ook heel geschikt voor universitair onderwijs. Niet als kerntekst, maar als leidraad waaraan studenten meer toegespitste verhandelingen kunnen ophangen. Die kunnen de diepte van de historische theorieën en experimenten ingaan – die selectief en tamelijk globaal aan bod komen – of de breedte van sociale en culturele processen van kennisproductie – die grotendeels op de achtergrond blijven.

Vermij geeft een overzicht van de ontwikkeling van het idee en de praktijk van de wetenschap van Oudheid tot nu, waarvan de kracht ligt in de manier waarop het gevoeligheden schept voor de eigen aard én de eigenaardigheden van moderne natuurwetenschap. Slechts ongeveer 250 bladzijden heeft hij nodig om van Pythagoras tot enerzijds *peer-review* en anderzijds creationisme te komen. Die dubbele staart slaat op het tweeledige karakter dat wetenschap tegenwoordig heeft gekregen. Enerzijds het alledaagse bedrijf van meten, standaardisering, gemeenschapsvorming zoals dat vanaf de tweede helft van negentiende eeuw gestalte kreeg. Wetenschap als het verre van heroïsche beroep van de gegevensverzamelaar. Anderzijds de invloed van de wetenschap op de grote wereldbeschouwelijke vragen over de oorsprong van de wereld en de mens en de aard van de werkelijkheid. De wetenschapper als hogepriester van de werkelijkheid. Met deze tweetand toont Vermij fraai het gebroken wereldbeeld van de moderne na-